

Otillåten påverkan

KAF

Stockholm 21 mars 2014

SÄPO:s uppdrag

- Säpo har sedan 2008 huvudansvaret för att förebygga, kartlägga och motverka den grova organiserade brottslighetens otillåtna påverkan på olika samhällsfunktioner
 - Har presenterat tre nationella hotbilder
 - 2009
 - 2012 och
 - 2014

Vad är otillåten påverkan?

- Hot trakasserier, våld, korruption som på ett beräknande sätt syftar till att påverka förtroendevalda, myndighetsföreträdare eller journalisters yrkesutövning (SÄPO nationell hotbild, 2012)
- Korruption: Missbruk av förtroendeställning genom att i samband med sin yrkesutövning begå brott för att vara den grova organiserade brottsligheten (GOB) behjälplig. Mutbrott av olika slag, dataintrång, brott mot tystnadsplikten.
 - Vänskap, släktskap, kärleksrelationer osv. (SÄPO)

SÄPO:s uppdrag

- Slutsatser i senaste hotbilden från 2014
 - Ingen identifierad hotbild mot det demokratiska statsskicket
 - Inga exempel på att GOB tillskansat sig långvarigt inflytande eller betydande ekonomiska vinster genom otillåten påverkan
 - Ingen identifierad hotbild mot förtroendevalda,
 - Aktörer inom GOB såväl avsikt som förmåga att skada den grundläggande demokratiska processen och försvaga rättssamhället/staten (förtroendemässigt och konkret genom att hindra åtgärder mot GOB, främst inom brottsbekämpande myndigheter eller myndigheter med direkt inverkan på GOB
 - Avsikten begränsad till de specifika delar som direkt påverkar den egna verksamheten; viss myndighetsutövning och medial uppmärksamhet

SÄPO:s uppdrag

- Tre olika modus:
 - Hot och trakasserier – baserat på uppbyggt skrämselkapital
 - Leder sällan till våld
 - Intentionen är att skapa en känsla av otrygghet för att förmå *enskilda personer* att avstå från att fatta ett viss beslut eller vidta en viss åtgärd
 - Våld
 - Beräknande våld ovanligt
 - Bidrar till att bygga/upprätthålla ett skrämselkapital → effektivare hot → *Själv censur*
 - "Underrättelsehot" →
 - Utnyttjar relationer till myndighetsföreträdare för att få hjälp →
 - *Korruption*, ofta vänskapskorruption, gråzon, svårfångad och missas ofta
 - Antalet begränsat, allvarligt problem
- Inget tyder på att hot och trakasserier åtföljs av våld
- Det är inte alltid våld har föregåtts av hot eller trakasserier

Fakta

- 183 (341 i förra rapporten) misstänkta fall
 - Huvudsakligen myndighetsföreträdare
 - Journalister
 - Fåtal förtroendevalda
- Stort mörkertal
- Samtliga län i landet
 - Majoriteten i storstadslänen
- 50 % spontana hot
- 50 % mer välplanerat
 - Drabbar inte sällan tjänstemän vars beslut ibland påverkar GOB men som inte är vana vid kontakter med grovt kriminella och som därför kan uppfattas som särskilt sårbara av kriminella grupperingar; ex.vis Ist. eller inom den kommunala verksamheten

Fakta

- 1/4 av hoten vid tiden utanför tjänsten
- 1/3 föregås av kartläggning
 - Sällan avancerad
 - Internet
 - Genom kontakter
 - I några få fall efterföljande
- Korruption: 117 rapporterade fall men svårutrett hur vanligt det är
- Inget intresse av politiska beslut utom på kommunal nivå, exempelvis serveringstillstånd, bygglov, upphandling och liknande
- Anställda vid myndigheter som fattar beslut eller som hanterar info av intresse för GOB

Fakta

- Berör oftare män
- Vänskapskorruption
- Företrädare med sårbarheter, exempelvis missbruk
- Infiltration "är vanligt förekommande"
- Ingen avancerad målsökning
- Merparten ärenden gäller eftersökt information
- ¼ avser mer aktiva ärenden som att påverka för förmånliga beslut
- Ett fåtal fall gäller passivitet, att "se mellan fingrarna"

Fakta

- Myndighetsföreträdare mest utsatta
 - De påverkar GOB direkt
 - De har ofta direktkontakt med personer inom GOB
- Myndigheterna som sådana inte intressanta
- Sex riskområden, bl.a:
 - Tillsyn, brottsutredning m.m.
 - Känslig information
 - Tillstånd och certifiering, t.ex. länsstyrelser

BRÅ

- BRÅ, Rapport 2014:4, Korruption i Myndighetssverige, Otillåten påverkan mot insider
- BRÅ har undersökt relationer mellan insiders på myndigheter och påverkar inom bl.a. GOB
- Sådana relationer har varit ovanliga i undersökningen
 - Vanligast har varit frågor om information
- Ytterst få påverkare planerar att bygga upp relationer med eventuella insiders
 - Det finns dock en liten grupp som är mer taktiska
 - Det krävs mycket för att vänskap ska övergå i korruption

BRA

- Personerna träffas oftast i eller genom jobbet
- Många insiders och påverkare har en del gemensamt
 - Ofta socialt kompetenta
 - Söker spänning och status
 - Delar intresse för brott
- Vänskapskorruption absolut vanligast
 - Små pengar pekar på väldigt nära relationer
- Ger allvarliga skador
 - Myndigheternas förtroende för varandra
 - Medborgarnas allmänna förtroende för myndigheterna
 - Enskilda utredningar
 - Misslyckade tillslag
 - Felaktiga tillstånd
 - Felaktiga utbetalningar

BRA

- Oro i arbetsgrupper där ett insiderfall avslöjats
- Få inslag av utbredd korruption, framför allt enskilda individer

Från praktiken

- Tillstånd och tillsyn, alkoholsidan
- Mindre kommuner mer utsatta
- Exempel
 - Sexuell läggning, försök
 - Förestående mordplaner, kontrakt
 - Samtal att barn blivit påkört och omkommit
 - Påverkan från politiker
 - Besök på enhet under påstående att man är släkt
 - Skadegörelse av fordon, sönderskurna däck, patronhylsor på fordon, bomb på motorhuv
 - Misshandel på väg till arbetet
 - Falsk profil på Facebook osv.
 - Hindrande av förrättning, fysiskt + foton

Från praktiken

- I januari 2005 utsattes Södertälje kommuns alkoholinspektör för allvarlig brottslighet. Någon hade placerat en egentillverkad bomb på vindrutan till inspektörens privata bil. bilen stod för tillfället parkerad på hans villatomt. Utöver bomben hade en sidoruta krossats och några patroner placerats på bilens förarsäte. Bomben var fullt brukbar förutom att den saknade strömkälla. Utredningsuppgifter gjorde gällande att den brottsliga gärningen sannolikt utförts av kriminella individer hemmahörande i Södertälje.

BRA

Motverka otillåten påverkan, En handbok för myndigheter om att förebygga trakasserier, hot, våld och korruption, 2009

- Otillåten påverkan är en fråga om myndigheternas arbetsmiljö och säkerhet; en demokratifråga
- En god arbetsmiljö är ett effektivt vaccin mot otillåten påverkan och åtgärder bör inrymmas i det systematiska arbetsmiljöarbetet
- I rapporten presenteras sju typfall med diskussioner och fyra olika grupper av potentiella gärningspersoner:
 - Aggressiva beteenden
 - Ideologisk inriktning
 - Direkt kriminell inriktning
 - Verksamma i företag

BRA

- Exempel på situationer:
 - Möten på arbetsplatsen, förhandlingar, besök
 - Möten utanför arbetsplatsen, förrättningar och kontroller
 - Telefonsamtal
 - Brev
- Kombinationen situation och person säger ofta vilken form av otillåten påverkan som kan förekomma. Genom att känna till situationerna och personerna går det att bedöma vilka risker för olika påverkansformer det finns

BRA

- För att *förebygga* är kommunikation och bemötande bästa hjälpmedlen
- Kultur, ledarskap, fysisk säkerhet, rutiner, riktlinjer och kontroller
- Planera för *akuta incidenter*
- Vem gör vad, förbered rutiner
- *Krishantering och uppföljning*
- Stöd till den enskilde, uppföljning av myndighetens arbete, system för incidentrapportering

BRA

Tre goda råd:

- Det är viktigt att veta vilka personer tjänstemännen möter och i vilka situationer dessa möten äger rum. Personerna och situationerna bestämmer ofta risken för olika former av otillåten påverkan.
- Denna kunskap, om personer och situationer, kan användas för att i möjligaste mån anpassa situationerna för att minska risken för otillåten påverkan
- Alla situationer kan inte förebyggas och alla akuta händelser kan inte stoppas. Uppföljning och stödinsatser har inte alltid den önskvärda effekt som varit avsikten. Därför måste myndigheten ha en helhetssyn mot otillåten påverkan, där man arbetar för att förebygga, åtgärda akut och följa upp.

